

nieuws- en informatieblad

BELANGRIJKE DATA

- Zaterdag 17 augustus 2013: bezoek aan de Lalique tentoonstelling in Gemeentemuseum Den Haag en bezoek aan voormalig woonhuis Kröller-Müller (Henry van de Velde) en De Nieuwe Haagse School.
- Donderdag 24 oktober 2013: middagexcursie naar het gebouw De Inktpot aan het Moreelsepark 3 te Utrecht.

IN DIT NUMMER

- Van het bestuur: terugblik symposium Kunst aan de Kust; komende excursie 24 oktober 2013 (pag 2).
- Evenementen: Den Haag, zaterdag 17 augustus 2013 Lalique tentoonstelling en bezoek aan voormalig woonhuis Kröller-Müller (Henry van de Velde) en De Nieuwe Haagse School (pag 3).
- Verslag VVNK-symposium Kunst aan de Kust (pag 4)
- Tentoonstelling: Willink en Copijn, Beelden van een Verloren Verleden, Kasteel Heeswijk (pag 11).
- Boekbespreking: Barend Ferwerda, Veluwezoomschilder en bestuurder (pag 13).
- Tentoonstellingsagenda (pag 14).

VAN HET BESTUUR

Terugblik Symposium Kunst aan de Kust

Wij blikken met genoegen terug op het naar onze mening zeer geslaagde symposium Kunst aan de Kust waaraan is deelgenomen door circa 60 bezoekers (zie ook de foto's hiernaast).

Komende excursies

Donderdag 24 oktober a.s. zal er een unieke middagexcursie plaatsvinden naar het gebouw De Inktpot aan het Moreelsepark 3 te Utrecht. Dit gebouw wordt als kantoor gebruikt door Prorail en is normaal niet toegankelijk voor publiek maar voor één keer is het ons gelukt toegang te krijgen. 'De Inktpot' in Utrecht is gebouwd in opdracht van de Nederlandse Spoorwegen

onder architectuur van G.W. van Heukelom. Het is met 22 miljoen bakstenen het grootste bakstenen gebouw van Nederland. In het interieur is 4.000 kubieke meter eikenhout verwerkt, waarvoor de NS een compleet Limburgs bos aankocht.

Nadere bijzonderheden volgen in het septembernummer van 'Rond 1900'.

EVENEMENTEN

Den Haag, zaterdag 17 augustus 2013 Lalique tentoonstelling en bezoek aan voormalig woonhuis Kröller- Müller (Henry van de Velde) en De Nieuwe Haagse School

Op 17 augustus maken we een drievoudige slag: we beginnen met de Lalique tentoonstelling in het Haags Gemeentemuseum. 's Middags gaan we met een bus eerst de voormalige woning van de familie Kröller-Müller bezichtigen en daarna langs en in panden van De Nieuwe Haagse School.

Het Gemeentemuseum Den Haag heeft een bijzondere tentoonstelling gewijd aan de beroemde Franse juwelenontwerper en glaskunstenaar René Lalique (1860 – 1945).

Dr. Lennart Booi (1970), die onlangs promoveerde op de ontvangst van het werk van René Lalique in Nederland, zal een

Programma Den Haag

- 11:00 uur Ontvangst in Gemeentemuseum, Stadhouderslaan 41, Den Haag.
11:30 uur Toelichting Lalique door Lennart Booy.
11:50 uur Bezichtiging tentoonstelling Lalique.
12:30 uur Opstappen in de speciaal voor deze gelegenheid beschikbare bus. Introductie NHS door Marcel Teunissen. De lunch gebruiken we in de bus.
12:45 uur Busrit naar woonhuis Kröller-Müller / Henry van de Velde.
13:00 uur Bezichtiging woning (nu woonhuis Canadese ambassadeur).
14:00 uur Busexcursie door Bloemen- en Vruchtenbuurt en Bohemen.
14:15 uur Bezoek Dalton Lyceum, interieur.
14:40 uur Busexcursie door Bohemen, centrum en Benoordenhout.
15:05 uur Pauze in Rosarium, Jozef Israëlsplein.
15:20 uur Busexcursie Benoordenhout, o.a. woonhotel Wilshout.
15:40 uur Bezoek Duinzichtkerk.
16:00 uur Busexcursie Benoordenhout en Marlot.
16:30 uur Afzetten deelnemers bij Centraal Station, Den Haag.
16:45 uur Eindpunt Gemeentemuseum Den Haag.

Henry van der Velde,
villa Groot Haesebroek te Wassenaar.

René Lalique, vaas Bacchantes, 1927,
privécollectie.

toelichting geven en ons begeleiden bij de bezichtiging van de tentoonstelling. Aan de hand van het rijke oeuvre van de kunstenaar wordt uitgebreid ingegaan op de Nederlandse clientèle van de kunstenaar, zijn opdrachtgevers en hoe zijn werk hier werd ontvangen.

Dat we de voormalige woning van de familie Kröller-Müller mogen bezoeken is uniek. Het is sinds 1949 de ambtswoning van de Canadese ambassadeur in Nederland. Het pand (villa Groot Haesebroek) is ontworpen door de architect Henry van de Velde. Na het bezoek aan dit unieke monument stappen we weer in de bus en gaan we langs panden die gebouwd zijn volgens de principes van de Nieuwe Haagse School.

De Nieuwe Haagse School is een architectuurstroming die tijdens het interbellum een belangrijk stempel heeft gezet op het stadsbeeld van Den Haag. In Den Haag bepaalt deze stroming het ruimtelijke en architectonische karakter van ruim een kwart van de stad en zijn vier van de betreffende wijken tot rijksbeschermd stadsgezicht verklaard. De Nieuwe Haagse School is een wat luxere variant van de Amsterdamse School die iets eerder ontstond en in Den Haag als 'vormenwellust' werd bestempeld. De Nieuwe Haagse School toont verwantschap met de strakke Art Deco-stijl en kan getypeerd worden als een mix van het rationalisme van Berlage, de meer traditionele Arts-and-craftsbeweging, de kubische architectuur van Frank Lloyd Wright en de esthetische

principes van de avant-garde beweging De Stijl. Tijdens de rondtoer door de stad zullen we toelichting krijgen van Marcel Teunissen, deskundige bij uitstek op dit terrein. We zullen ook stoppen bij enkele panden en het interieur bezichtigen, zoals het Dalton Lyceum, de Duinzichtkerk en een middenstandswoning in het wereldberoemde Papaverhof.

Aanmelding en kosten

Aanmelden kan tot 10 augustus 2013, via de VVNK-website of d.m.v. de bijgevoegde aanmeldstrook. In verband met de ruimte in de bus bij verhindering graag zo spoedig mogelijk afmelden.

De kosten bedragen € 25 voor VVNK-leden en € 28 voor introducés; jongeren t/m 26 jaar betalen € 12,50. Bij dit bedrag zijn inbegrepen de toelichtingen door de heren Booy en Teunissen, de bus, de koffie en het lunchpakket. Niet inbegrepen is de toegang tot het museum indien men niet over een Museumkaart beschikt.

Adres en bereikbaarheid

Gemeentemuseum, Stadhouderslaan 41. Het museum is vanaf het Centraal Station in Den Haag binnen ca. 25 minuten te bereiken met stadsbus 24 richting Kijkduin of met tram 17 richting Statenkwartier.

Voor inlichtingen:

Kees van der Geer
secretaris@vvnk.nl / tel. 06-53811260

Duinzichtkerk.

Kees van der Geer

Op 1 juni jl. vond het tweejaarlijks VVNK-symposium plaats met dit jaar als thema: Kunst aan de kust.

De VVNK was te gast in het Katwijk Museum. De heer Jaap van der Plas, vice voorzitter van het bestuur van het museum, heette de ongeveer 60 bezoekers welkom met een korte schets over de geschiedenis van het museum. Het museum is gehuisvest in een voormalige rederswoning en telt jaarlijks ongeveer 17.000 bezoekers. Het museum combineert een bijzondere collectie schilderijen van buitenlandse en Nederlandse schilders die aangetrokken werden door de kunstenaarskolonie Katwijk, met een fraaie verzameling lokale en streekgebonden bezienswaardigheden.

Kunstenaarskolonies

DAGVOORZITTER LIESKE TIBBE liet zien dat de kunstenaarskolonie Katwijk een van de plaatsen in Europa was waar kunstenaars elkaar opzochten. De oudste en bekendste is Barbizon in de omgeving van Fontainebleau in Frankrijk, maar ook op andere plaatsen in Frankrijk (Pont Aven) en op plaatsen in Denemarken (Skagen), Duitsland (Worpswede) en Engeland (St. Ives) ontstonden gemeenschappen waar kunstenaars verbleven. In Nederland kennen we naast Katwijk ook Domburg, Volendam, Egmond, Bergen, Scheveningen en Laren als bekende kunstenaarsplaatsen. In Domburg was met name Jan Toorop de stuwende kracht, die met zijn contacten in Les Vingt, ook buitenlanders liet komen, zoals James Ensor en Théo van Rijsselberghe. De buitenlandse

invloeden leidden ook tot wijziging van kleurenpalet (luminisme), techniek (pointillisme) en de eerste tekenen van de omslag naar het abstracte (Mondriaan). In de plaatsen zochten de kunstenaars elkaars verwantschap, stimuleerden ze elkaar, maar ook waren er andere motieven, zoals goedkoper leven, beschikbaarheid van modellen, of omstandigheden die van invloed waren op de thema's en kleurgebruik. Vooral badplaatsen werden gekozen om het buitenlicht. Ook commerciële motieven speelden een rol omdat het genrestuk, met landschap, vissers, e.d., meer en meer gewaardeerd werd en er voor deze werkstukken een goede markt ontstond.

Koninginnen aan de Noordzee

ANNE VAN BUUL, onlangs gepromoveerd op het onderwerp 'De invloed van het prerafaelisme in Nederland', en een van de redacteurs van de serie Rythmus van de universiteit Groningen, belichtte het zojuist verschenen jaarboek *Koninginnen aan de Noordzee*. Het eerste jaarboek met de titel *Lopende vuurtjes* in deze serie, over de Engelse kunst en literatuur in Nederland en België rond 1900, was vorig jaar mede tot stand gekomen met een subsidie van de VVNK. In haar lezing gaf ze met beeldende citaten uit de Nederlandse literatuur, een schets van de vormgeving, de vrijheden, het vermaak en het verval van de badplaatsen in

Nederland en België rond het fin de siècle. Zoals met het citaat uit de bundel *Denkend aan Vlaanderen* van Godfried Bomans: hoe komt het dat alle Europese badplaatsen elementen van Oosterse architectuur in zich bevatten? En citeerde ze het gedicht van Charlotte Mutsaers 'Alles van plastic is weerbaar' uit de bundel *Dooier op drift* over het bezoek aan het graf van de kunstenaar James Ensor in Oostende. Zo rustig als de Noordzeekust rond 1800 was, zo druk was ze een eeuw later. Tot ver in de 19e eeuw waren de badplaatsen aan zee vooral werkgebieden, met vissers, botenbouwers en nettenboetsters. De zee werd nog gezien als een vijand, die zorgde voor overstromingen en was een herinnering aan de zondvloed, waarmee God de wereld had gestraft. Met de komst van de Verlichting en de overgang naar de Romantiek ging men ook anders kijken naar de natuur en de zee. Het werd juist een gebied dat aantrekkelijk was voor rust, verpozing, genezing en vermaak. Wandelpieren werden gebouwd en badplaatsen werden toegankelijk door de aanleg van een spoor voor trein en tram. In de architectuur was ook de invloed van de vrijere normen te vinden, onder meer zijn in badplaatsen als Scheveningen en Oostende veel gebouwen met een oriëntaalse invloed gebouwd. Badplaatsen investeerden veel om de toeristen te trekken, onder meer in baden, casino's, luxe hotels, muziekkuitvoeringen en sportactiviteiten. Ook de fotografie en met name de opkomst van de handcamera leidde tot beeldvorming over de mondaine sfeer in de badplaats. In badplaatsen was zowel de welvaart door het bezoek van de rijkelui als de armoede van de bestaande vissers te vinden. Een aantrekkelijke situatie voor kunstenaars, met rijke potentiële klanten en geliefde thema's voor genrestukken. De groei en bloei van de badplaatsen kon niet eeu-

wig doorgaan. Zo heeft de Eerste Wereldoorlog in Oostende een einde gemaakt aan de ontwikkeling, maar deze oorlog had ook grote consequenties voor de Nederlandse badplaatsen omdat buitenlanders nauwelijks meer konden komen. De cultuurverschuiving in de badplaatsen rond 1900 wordt uitgebreid belicht in het boek *Koninginnen aan de Noordzee* dat voor VVNK-leden met € 5,- korting is te verkrijgen.

Badplaatsarchitectuur

JENNIFER MEYER, die aan de universiteit Groningen bezig is aan een promotieonderzoek over architectuur in de 20ste eeuw, belichtte de badplaatsarchitectuur als spiegel van het kuuroordtoerisme. Zo werd het Kurhaus in Scheveningen in de zeventiger jaren als onmisbaar voor Scheveningen gezien. In 1972 werd het daarom tot monu-

ment verklaard. Kennelijk werd dit gebouw als een getuigenis van een verleden tijd gezien. Historische architectuur werkt als een spiegel van een verstild verleden. Voor wie is het gebouwd, waarom is het zo gebouwd en welke ontwikkeling heeft het doorgemaakt, zijn vragen die over de architectuur van een gebouw gesteld kunnen worden. De antwoorden geven ook inzicht in de maatschappelijke functie van het gebouw. Sociale

theorieën kunnen op deze wijze zichtbaar worden gemaakt. Het eerste houten badhuis in Scheveningen werd in 1818 door Jacob Pronk gerealiseerd; enige tijd daarna werd dit een stenen gebouw. In 1828 ontstond al het Grand Hotel des Bains. Gebouwen werden nu met de voorkant naar de zee gericht en werden meestal in classicistische of neo-renaissance stijl gebouwd, met een hoofdgebouw en aan weerszijden symmetrisch gevormde zijgebouwen. Het badplaats-toerisme groeide in de 19e eeuw heel snel en diverse grote en representatieve hotels volgden. Soms met galerijen, om de toeristen ook bij slechter weer comfort te bieden.

De bouw van een kuuroord en wandelpier waren statusverhogend voor een badplaats, maar ook de komst van koninklijke gasten en andere leden van de adel en high society. Het wandelhoofd Wilhelmina in Scheveningen werd in 1901 door prins Hendrik geopend. Wat we van de verblijfsaccommodaties en uitgaansgelegenheden rond 1900 in Scheveningen kunnen afleiden is dat er sprake was van een sterke sociale differentiatie van de badplaatsbezoeker. Aan de bouwgeschiedenis tussen 1850 en 1970 van het Kurhaus in Scheveningen is de opkomst, de bloei en het verval te zien. Met de laatste restauratie van het Kurhaus is nauwelijks nog iets aanwezig van de oorspronkelijke inrichting en gebruikte materialen, maar het is wel het symbool van de bloeiende badplaatscultuur behouden. Of zoals Churchill het zei: 'We shape our buidings, thereafter they shape us'.

Badmode

Na de lunch nam SASKIA KUUS ons mee naar de badmode van Scheveningen in de periode 1885-1914. Saskia Kuus is kunsthistoricus en heeft veel gepubliceerd

over kleding en kostuums. De badmode beleefde zijn hoogtepunt rond 1900. Maar de badcultuur ontstond al aan het begin van de 19e eeuw zoals ook eerder is gesteld. In Scheveningen was het eerste badhuis in

1818 gebouwd, in Zandvoort in 1828, Domburg 1837 en in Katwijk in 1845. Een badhuis bestond uit een ontvangstvertrek en kamers met baden gevuld met zeewater. Baden in zee gebeurde met behulp van een badkoets. Een zeekuur bestond minstens uit 28 zeebaden en dat duurde dus al gauw een maand. Sinds ongeveer 1860 is de badmode ontstaan. Vooral om het lichaam van de vrouw te bedekken. Veelal gemaakt van flanel, in de kleuren rood, blauw of grijs, met matrozenkraag en ankersversiering, refererend aan de maritieme kleuren en symbolen. Om meer toeristen te trekken koos de gemeente Den Haag er omstreeks 1900 voor om naast de aanleg van het Wandelhoofd ook gemengd baden toe te staan, iets dat bijv. in Engeland nog niet werd toegestaan. In alle badplaatsen werd ongeveer dezelfde mode gedragen, maar Scheveningen was wel de plaats waar in die tijd de meest chique mode werd gedragen.

Kunstenaars

ANDRÉ GROENEVELD, thans conservator in het Zuiderzeemuseum en het Katwijk's museum, belichtte Katwijk als kunstenaarskolonie. Katwijk is als plaats door meer dan 1000 kunstenaars bezocht. Door onderzoek groeit dit aantal nog steeds, maar is nog altijd minder dan er in Volendam zijn geweest. Van 9 juni tot 10 november aanstaande wordt een expositie gehouden in het Marie Tak van Poortvliet Museum in Domburg over de Volendamse kunstenaars. Katwijk werd al in de 17e eeuw door kunstenaars bezocht. Met name vanuit Leiden, zoals Jan van Goyen (1595-1656) en zijn leerlingen, maar ook uit België, zoals Jan Peeters (1624-1677). Kunstenaars in de 19e eeuw kwamen naar Katwijk, maar grepen voor hun afbeelding van het vissersdorp terug op de stijl van hun 17e eeuwse voorgangers. Vanaf

1830 werd Katwijk beter bereikbaar door de aanleg van een weg vanuit Leiden, maar de grotere bloei ontstond na 1860. Jozef Israëls was de herontdekker van Katwijk en heeft vanaf 1873 veel van zijn kunstenaarsvrienden naar Katwijk gestuurd. Sommigen van hen bleven in Katwijk wonen. Voorbeelden van kunstenaars die in Katwijk kwamen wonen waren D.A.C. Artz (1837-1890) en de Fransman Alphonse Stengeling (1852-1932). Laatstgenoemde had een strandschilderwagen van waaruit hij schilderde. Eugène Dücker, professor aan de Kunstakademie Düsseldorf, stuurde zijn leerlingen naar Katwijk, waardoor er een grote schare Duitse schilders in Katwijk heeft gewerkt. Sommige kunstenaars kwamen zomers graag terug, zoals German Grobe die vanaf 1887 tot 1938 elk jaar terugkwam en daardoor de bijnaam "vadertje altijd" kreeg. Een van de belangrijkste Duitse kunstenaars die Katwijk bezocht in de vorige eeuw was Max Liebermann (1847-1935). Zie het werk *Netzflickerinnen*, dat hij omstreeks 1888 in Katwijk maakte. Een andere Duitse kun-

M. Liebermann, Netzflickerinnen.

J. Toorop, *Bomschuit op het strand te Katwijk*.

stenaar die Katwijk bezocht was Hans von Bartels (1856-1913) uit München, die erg onder de indruk was van het vissersleven. Het Museum Katwijk heeft veel werk van hem in bezit. Ook fotografen bezochten rond 1900 Katwijk, zoals de Amerikaan Alfred Stieglitz (1864-1946). Jan Toorop (1858-1928) is ongetwijfeld de belangrijkste kunstenaar die Katwijk heeft bezocht en daar ook een woning met de naam 'De Schuur' naar een ontwerp van H.P. Berlage heeft laten bouwen. Op de tentoonstel-

ling 'Bomschuit in beeld' is een werk van Toorop te zien dat hij in 1899 in Katwijk maakte en de overgang naar pointillistisch werk laat zien. Op het volledig pointillistische schilderij 'De dorpelwachters' uit 1901 zijn Katwijkse mannen uitgebeeld die hun leven overdenken, met op de achtergrond de jeugd die hen voorbij snelt. Andere kunstenaars die een villa lieten bouwen waren G.A.L. Munthe (1875-1927), Willy Sluiter (1873-1949), B.J. Blommers (1845-1914) en Evert Pieters (1856-1932). Een bijzondere villa die in de nabijheid van de kunstenaarskolonie in Katwijk werd gebouwd was 'Villa Allegonda' (nu hotel Savoy). Een 'gesamtkunstwerk' naar een ontwerp in 1916 van Menso Kamerlingh Onnes (1860-1925) en J.J.P. Oud (1890-1963). Met bijdrage van Harm Kamerlingh Onnes en Willem Brouwer (tegeltapeau en Moorse kamer) en Theo van Doesburg (glas-in-lood).

Afsluiting

Na de lezingen was er gelegenheid om de tentoonstelling 'Bomschuiten in beeld' in het Katwijks Museum te zien. En onder een hapje en drankje werd nog tot sluitingstijd nagepraat over het symposium.

Door de sprekers aanbevolen literatuur

- B.D. Barrett, *Artists on the Edge. The Rise of Coastal Artists' Colonies, 1880-1920*, Amsterdam, 2010.
- M. Jacobs, *The good and simple life. Artist colonies in Europe and America*, Oxford, 1985.
- S. Kuus, H. Adriaans, *Mode en kostuums*, Utrecht, 1996.
- S. Kuus, *Baden en flaneren aan zee. Badcultuur en strandmode op Scheveningen sinds 1818*, Scheveningen, 2007.
- B. de Pater, T. Sinbotin, *Koninginnen aan de Noordzee*, Hilversum, 2013.
- C. Pese, *Künstlerkolonien in Europa. Im Zeichen der Ebene und des Himmels*, Nürnberg, 2001.
- R. Siebelhoff, A.J. Sleyster, *Jan Toorop in Katwijk aan Zee*, Katwijk, 1985.
- I. Spaander, P. van der Velde, *Reünie op 't duin. Mondriaan en tijdgenoten in Zeeland*, Zwolle, 1994.
- F. van Vloten, Moen. *Tussen Toorop en Mondriaan*, Vlissingen, 2004.

TENTOONSTELLING

Willink en Copijn, Beelden van een Verloren Verleden KASTEEL HEESWIJK 16 augustus – 25 november 2013

Kasteel Heeswijk toont van 16 augustus tot 25 november schilderijen van Carel Willink (1900-1983) en ontwerpen van Lodewijk Copijn (1878-1945) voor de tuin van Kasteel Heeswijk. Willink en Copijn gaven ieder op hun eigen wijze invulling aan een verloren verleden. Naast de schilderijen van Willink wordt foto- en studiemateriaal getoond dat de bezoeker een kijkje geeft in het brein en de wereld van deze kunstenaar. Ook de onlangs gerestaureerde Copijntuin maakt deel uit van de tentoonstelling.

Willink schilderde vanaf de jaren dertig van de vorige eeuw parkgezichten met duidelijk door de tijd getekende beelden die verwijzen naar een wereld die voorgoed was verdwenen. Sommige van deze schilderijen ademen een sfeer van verlatenheid en dreiging. Willink creëerde hiermee een heel eigen beeldtaal, die tegelijk aansloot bij een

Carel Willink,
Landschap met omgevallen beeld (1942).

breder artistieke stroming in binnen- en buitenland, die breder was dan alleen de schilderkunst. Schrijvers en componisten schiepen verwante werelden en, zoals Kasteel Heeswijk nu laat zien, ook tuinontwerpers bewogen zich in dezelfde artistieke context.

Eveneens in de jaren dertig van de vorige eeuw liet de laatste baron van den Bogaerde van Terbrugge door Lodewijk Copijn een tuin aanleggen bij zijn kasteel. Het ontwerp combineert kenmerken van oude formele tuinkunst met de toen uiterst moderne cottagetuin. De verwijzing naar formele paleis- en kasteeltuinen werd nog eens onderstreept door de opname van classicistische beelden uit de legendarische verzameling Van den Bogaerde. Ook deze beelden zijn door de tijd getekend. De verzameling was aan het begin van de twintigste eeuw grotendeels verkocht. Wat restte werd opgenomen in de tuin. Het kasteel zelf mocht krachtens het testament van de oudoom van de baron niet worden bewoond. Ook hier was dus sprake van een voorgoed voorbijgeerde wereld.

De VVNK heeft dit project met een bescheiden bijdrage gesteund. Leden van de VVNK krijgen bij de entree op vertoon van hun lidmaatschapskaart € 2 korting.

Entree: kinderen 4 t/m 12 jr € 3,50, vanaf 13 jaar € 7, VVNK-leden € 5.

Openingstijden: tot 1 oktober: di en wo 11-17 uur en zo 12-17 uur; vanaf 1 oktober: wo en zo 12-17 uur.

Kasteel Heeswijk, Kasteel 4, Heeswijk Dinther (bus 158, vanuit 's Hertogenbosch).

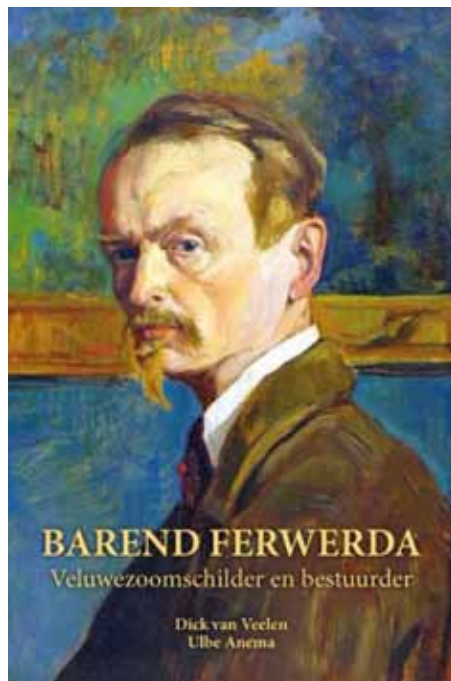
Barend Ferwerda. Veluwezoom- schilder en bestuurder.

Dick van Veelen en Ulbe Anema, Uitgeverij Kontrast, Oosterbeek/ Wolfheze, 2011.

Hardcover met 136 pagina's in fullcolour en 145 afbeeldingen, formaat 17 x 24 cm, prijs € 24,95, ISBN 978-94-90834-11-1.

Kees van der Geer

Over de schilder Barend Ferwerda (1880-1958) is een mooi verzorgd boek verschenen bij uitgeverij Kontrast. Barend Ferwerda is landelijk gezien een tamelijk onbekend kunstenaar, maar dat zal niet liggen aan de hoeveelheid werken die de productieve Ferwerda heeft gemaakt. Ook de SSK heeft een groot aantal werken in de collectie. De weduwe Marie Ferwerda was een van de oprichters van de SSK. Het boek belicht niet alleen het kunstenaarschap van Barend Ferwerda, maar ook zijn rol als bestuurder. Het boek is geschreven door twee kenners van de kunstenaars uit de Veluwe, nl. Dick van Veelen en Ulbe Anema. Maar het boek bevat ook lezenswaardige bijdragen van Marten Bol, Jan Jaap Heij en Jeroen Kapelle.

Ferwerda werd geboren in Amsterdam als zoon van een wijnhandelaar en kreeg zijn opleiding aan de Rijksakademie te Amsterdam (1899/1902). Hij kreeg onder meer les van August Allebé en raakte bevriend met Jan Sluijters. Na enige omzwervingen vestigde hij zich in 1904 in Renkum, waar hij zich ging toeleggen op het schilderen, aquarelleren en tekenen van landschappen, zo nu en dan afgewisseld met dorps- en stadsgezichten, stillevens en enkele portretten. Zijn stijl wordt gekenmerkt door een fris en helder kleurgebruik en een vrij brede maar beheerste penseelvoering. Tevens vervaardigde hij grafiek, voornamelijk litho's.

Het gezin was erg reislustig; België, Frankrijk, Duitsland, Zwitserland en Scandinavië werden meermaals bezocht. Bij de Slag om Arnhem in 1944 werd zijn huis zwaar beschadigd, waarbij een groot deel van zijn oeuvre verloren ging. Na de oorlog verhuisde hij naar Heesum, waar hij de rest van zijn leven bleef wonen en werken.

Gedurende het grootste deel van zijn loopbaan was Ferwerda zeer actief op organisatorisch gebied. Na zijn vestiging

in Renkum werd hij de stuwende kracht achter de kunstenaarsvereniging 'Pictura Veluvenensis' (opgericht in 1902 door o.a. Th. de Bock en Ch. Dankmeijer), waarvan hij vanaf 1905 tot aan de opheffing in 1935 secretaris-penningmeester was. Uit hoofde van

deze functie organiseerde hij de jaarlijkse tentoonstellingen in de 'Bewaarschool' in Renkum. Ferwerda was bij deze vereniging

ook medesamensteller en sleutelbeoordelaar van de rondreizende kunstportefeuille. Deze kist met ongeveer 80 kunstwerken werd gebruikt bij kunstbeschouwingen bij kunstverenigingen, VVV's en boek- en kunsthandels met expositieruimte. De

verzending geschiedde in een kist met hangslot, waarvan Ferwerda het sleuteltje apart opstuurde. In 1933 stopte de vereniging met deze activiteit. Daarnaast had Ferwerda zitting in enkele landelijke commissies en organisaties, zoals het 'Nederlandsch Steuncomité voor Beeldend Kunstenaars', waarvan hij sinds 1914 lid was en van 1932 tot 1948 (toen het werd opgeheven) landelijk secretaris. Verder was hij lid van Arti et Amicitiae te Amsterdam (1902-1924), Sint Lucas (vanaf 1902) en Artibus Sacrum in Arnhem (in de jaren '20 en '30). Ferwerda exposeerde vanaf 1905 tot 1941 vrijwel elk half jaar enkele werken op de tentoonstelling

van Sint-Lucas en zat in 1916 zelfs in de jury van de tentoonstelling. In het boek is een uitgebreid overzicht opgenomen van tentoonstellingen waar werken van Ferwerda werden geëxposeerd. Nog niet zo lang geleden (2011) werd een solotentoonstelling aan Barend Ferwerda gewijd in het Museum Veluwezoom in Kasteel Doorwerth.

Dick van Veelen en Ulbe Anema weten een goed beeld te schetsen van het leven en werk van deze Veluwezoomschilder en bestuurder. Zij completeren dit beeld met een fraaie selectie van zijn kunstwerken en foto- en illustratiemateriaal. Door verhalen van familie leren

we ook de mens Ferwerda beter kennen, zo was hij een groot liefhebber van de natuur, humanist, milieubewust en muzikaal (hij speelde cello). Maar bovenal was hij een productief kunstenaar en een betrokken bestuurder.

TENTOONSTELLINGAGENDA per juli 2013

Amersfoort - Mondriaanhuis
033-4600170 / www.mondriaanhuis.nl

Visioen vs. Confrontatie;
t/m 25 augustus 2013.

Het Mondriaanhuis Amersfoort heeft de tentoonstelling Visioen vs. Confrontatie georganiseerd. In het kader van de Vrede van Utrecht brengt het Mondriaanhuis een onderbelicht thema uit het leven van Mondriaan onder de aandacht: oorlog en vrede.

Piet Mondriaan (1872-1944), bezat geen enkele militaire ambitie. De twee wereldoorlogen die hij meemaakte boezemden hem afschuw en schrik in. Hij hield zich op afstand en werkte vanuit een veilige positie

aan zijn kunst. In zijn werk heeft hij echter wel degelijk het hoofd over zulke ernstige kwesties als oorlog en vrede gebogen. In zijn kunst ontwikkelde hij daarvoor een utopisch alternatief.

Mondriaan heeft voortdurend geprobeerd aan te geven hoe een nieuwe moderne wereld eruit zou kunnen zien, een vrede-lievende wereld waarin de nieuwe mens zou leven. De kunst fungeerde daarbij als gids, die aangaf hoe de mens zich naar een hoger niveau, naar een vergeestelijkte staat kon ontwikkelen. In zijn theorie die hij in De Stijl publiceerde gaf hij aan hoe dit in de kunst stap voor stap bereikt kon worden. Want de weg daarnaar toe was een geleidelijke.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog ging Mondriaan oorlogsdreiging en moeilijkheden het liefst uit de weg, maar in zijn theorie en kunst gaf hij gestalte aan zijn visioen. Daarin maakte hij duidelijk hoe die andere betere wereld volgens hem te realiseren was. In de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog had hij hier meer oog voor het naderende gevaar en hekelde hij in bijzonder het machtsmisbruik door de Nazi's. Zijn artikel daarover is echter pas na zijn dood gepubliceerd. Zijn geloof in de uiteindelijke overwinning door de geallieerden is echter te herkennen in zijn onvoltooide Victory Boogie Woogie (1942-44).

Assen - Drents Museum
0592-377773 / www.drentsmuseum.nl

Lyrische Lijnen. Klimt, Kokoschka en Schiele; t/m 22 september 2013.

Onder de titel 'Lyrische Lijnen' is een kleine 70 topstukken van de Grafische Sammlung van de Landesgalerie Linz, bij Wenen, in het Drents Museum te zien. De werken van Klimt, Kokoschka, Schiele, Kubin, Brosch, Egger-Lienz, Faistauer en Wach hangen op de bovenverdieping van de afdeling

Kunst 1885-1935. De tentoonstelling geeft een rijk beeld van de veelkleurige en veelzijdige Oostenrijkse papierkunst in de eerste twee decennia na 1900.

Met hun gevoelige, elegante lijnen voeren kunstenaars als Schiele, Klimt en Kokoschka ons terug naar de periode 1900-1920, waarin allerlei vernieuwingen in kunst en maatschappij elkaar razendsnel opvolgden. In 1897 scheidde een groep onder leiding van Gustav Klimt zich af van de gevestigde orde van kunstenaars: de Secession, ofwel afscheiding. Hun doel was vernieuwing. Hoewel deze kunstenaars geen vast stilistisch programma hanteerden, ontstond een stijl waarin realistische en vlak-decoratieve elementen samengingen. Onder invloed van het Symbolisme richtten deze kunstenaars zich op dromen en fantasie en wilden zij het verlangen van de mens naar paradijselijk geluk verbeelden, vaak in de vorm van engelachtige vrouwen. Tien jaar na de Secession werd een volgende generatie actief: expressionisten zoals Schiele en Kokoschka stapten uit het paradijs van de Secession terug in de realiteit. De focus werd verlegd naar het gekwelde, zoekende individu met zijn fobieën en frustraties. Steeds meer kwamen het eigen innerlijk en het onderbewuste naar voren.

De selectie die te zien is in het Drents Museum omvat verschillende thema's: naakten en figuurstudies, portretten, landschappen, dieren en oorlog. De functie van het getoonde werk loopt uiteen van voorstudies

voor schilderijen, schetsen van houdingen en types tot autonome tekeningen, aquarellen en prenten. Ook de variëteit in de technieken is groot, er zijn gouaches, tekeningen, litho's, aquarellen en etsen te zien.

Domburg - Marie Tak van Poortvliet
Museum Domburg

0118-584618 / www.marietakmuseum.nl

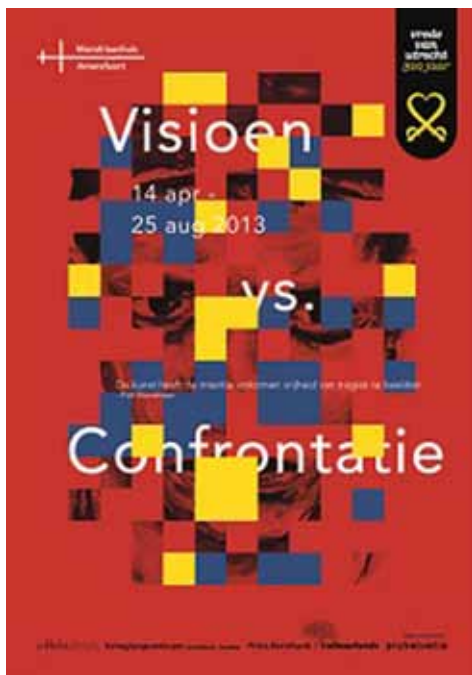
Artist kom binne', Volendam Kunstenaarsdorp;

t/m 10 november 2013.

Volendam in Domburg! Het Marie Tak van Poortvliet Museum Domburg wijdt zijn zomertentoonstelling 2013 aan de kunstenaarskolonie Volendam.

Wanneer anno 2013 aan een willekeurige Nederlander wordt gevraagd waaraan hij of zij denkt bij het dorp Volendam, krijgen we meestal iets te horen over het toeristische Volendam. Volendam was ook een echt kunstenaarsdorp. In de zomer van 1873 maakte de Franse cultuurhistoricus Henry Havard (1831-1921) samen met de Nederlandse marineschilder J.E. van Heemskerck van Beest met een tjalk een reis rondom de Zuiderzee. Havard publiceerde zijn belevenissen een jaar later in het reisverslag La Hollande pittoresque, voyage aux villes mortes du Zuiderzée. Hierin roemde hij Volendam als meest schilderachtige en exotische plek voor kunstenaars. Al spoedig kwamen de eersten, George Clausen (1852-1944) en George Sherwood Hunter (1850-1919).

Stralend middelpunt werd Hotel Spaander, het in 1881 geopende hotel van Leendert Spaander (1855-1954) en zijn vrouw Aaltje Kout (1857-1921). Het stel deed er alles aan om het de kunstenaars naar de zin te maken. Aan het hotel hing bijvoorbeeld een uithangbord met de tekst 'Artist kom binne'. Leendert en Aaltje

Hotel Spaander.

zorgden voor een onderkomen, serveerden voedzame maaltijden en lieten speciaal voor de kunstenaars een oude Volendammer kamer inrichten, waarin deze hun modellen in klederdracht lieten poseren. De kunstenaars betaalden niet altijd met geld, maar dikwijls ook met een schilderij of tekening al zag Spaander liever dat het én én was. Zo bouwde Spaander een collectie op die zijn weerga niet kent. Nog steeds siert een groot deel daarvan de wanden van de oude herberg, de lounge en de gangen van het hotel.

Alhoewel Leendert zijn dochters niet graag zag flirten met de kunstenaars zijn er uiteindelijk toch 3 van de 7 met een kunstenaar getrouwd.

Volendam Kunstenaarsdorp sluit perfect aan bij de faam die Domburg als kunstenaarsdorp kreeg.

Groningen - Groninger Museum
050-3666555 / www.groningermuseum.nl

Donatie Henk van Os aan het Groninger Museum;
t/m 15 september 2013

Het Groninger Museum schenkt met deze presentatie aandacht aan de belangrijke schenking die het museum onlangs mocht ontvangen van Prof. dr. Henk van Os. Met deze gift verwerft het Groninger

Museum meer dan dertig werken uit de privéverzameling van de voormalige hoofddirecteur van het Rijksmuseum.

Van jongs af aan onderging Van Os zijn kunst- en cultuurhistorische vorming onder invloed van generatiegenoten die opgroeiden in de schaduw van De Ploeg. Zijn belangstelling voor deze periode weerspiegelt zich ook in zijn verzameling die zowel werken van leden van De Ploeg omhelst, als werken van Groninger kunstenaars uit de jaren vijftig, zestig en zeventig. Zo worden er door deze schenking schilderijen, tekeningen en grafiek van onder anderen Wobbe Alkema, Jan Altink, Henri de Wolf, Jannes de Vries, Fie Werkman, Olga Wiese, Jo van Dijk en Martin Tissing aan de collectie van het Groninger Museum toegevoegd. De werken zijn te zien in de ovale zaal west.

Henk van Os voor een schilderij van Jannes de Vries.

's-Gravenhage - Gemeentemuseum
070-3381111 /
www.gemeentemuseum.nl

René Lalique, Meester van de Franse Art Nouveau en Art Deco;
t/m 10 november 2013.

Zie elders in dit nummer.

's-Gravenhage - De Mesdagcollectie
070-3621434 / www.demesdagcollectie.nl
Zomertentoonstelling: Verbeelding van de Oriënt;
t/m 8 september 2013.

Sinds jaar en dag heeft de Oriënt een magische aantrekkingskracht op de westerse wereld. In de 19de eeuw reisden kunstenaars naar de Oriënt om zich te laten inspireren door de mystieke vrouwen en oosterse sferen. De tentoonstelling Verbeelding van de Oriënt die deze zomer te zien is in De Mesdag Collectie brengt via hun werk de pracht van deze landen in beeld.

Ook de bekende Haagse zeeschilder Hendrik Willem Mesdag en zijn vrouw Sientje hadden een fascinatie voor de Oriënt. Ze verzamelden verfijnde kunstvoorwerpen en kochten bijzondere oriëntalistische schilderijen, zoals van John Singer Sargent en Marius Bauer. Hun prachtige

*John Singer Sargent (1856-1925),
Egyptische indigoververs.*

verzameling is voor deze tentoonstelling aangevuld met enkele bruiklenen en zelden geëxposeerde stukken uit het Van Gogh Museum, zoals twee kleurrijke sculpturen van Charles Cordier.

Kom in oosterse sferen in het voormalig woonhuis van dit 19de-eeuwse kunstenaarssechtpaar en hun heerlijke tuin.

Hoorn - Affichemuseum
0229-299846 / www.affichemuseum.nl
Gered van de nazi's;
t/m 15 september 2013.

Dr. Hans Sachs was voor de tweede wereldoorlog een van de belangrijkste verzamelaars van affiches.

In 1938 werd de omvangrijke en unieke collectie van deze joodse tandarts in beslag genomen door de nazi's. Sinds kort is een deel daarvan weer in het bezit gekomen van de erven Sachs.

Het Affichemuseum is als enige in de hele wereld in de gelegenheid gesteld om een uitgebreide selectie van de teruggegeven affiches te mogen exposeren. De tentoonstelling bevat werk van vermaarde kunstenaars als Alphonse Mucha, Klimt en Cheret en geeft een geweldig beeld van affichecultuur in Europa in de vooroorlogse jaren.

Hans Sachs startte in het begin van de 20ste eeuw met het verzamelen van affiches van aankondigingen van tentoonstellingen, cabaretvoorstellingen, films, allerhande consumptiegoederen en politieke propaganda toen hij nog op de middelbare school zat.

Rond 1930 bezat hij de meest omvangrijke en belangrijkste afficheverzameling van Duitsland. De totale collectie bedroeg op zijn hoogtepunt ongeveer 25.000 stuks.

De nazi's confisqueerden de hele collectie in 1938 en Hans Sachs emigreerde - gesillusioneerend - naar de Verenigde Staten.

Lucian Bernhard (1883-1972), affiche.

Na de oorlog was Sachs in de veronderstelling dat zijn unieke verzameling voor het grootste deel vernietigd of verloren was gegaan.

Hans Sachs stierf in 1974 zonder zijn affiches ooit te hebben teruggezien. In 2005 werd het Hans Sachs' zoon Peter duidelijk dat zijn vaders collectie in het Deutsches Historisches Museum in Berlijn terecht was gekomen. Hij startte een proces tot restitutie en teruggave van de collectie.

Op 16 maart 2012 besliste het Federale Hof van Justitie in Karlsruhe dat Peter Sachs de rechtmatige eigenaar van de verzameling is. Zonder teruggave van deze affiches, zo oordeelde het hof, blijven de misdaden van de Nazi's voortduren. Het Deutsches Historisches Museum moest de 4.259 posters van de vroegere Sachscollectie teruggeven, omdat zij als kunstroof moeten worden betiteld.

Laren - Singer Museum
035-5393939 / www.singerlaren.nl
'Hollands impressionisme';
t/m 25 augustus 2013.

Singer Laren brengt een ode aan de losse schildertoets in de Nederlandse schilderkunst uit de periode rond 1900: 'Hollands impressionisme'. Een bijzondere particuliere

Katwijk - Katwijks Museum
071-4013047 / www.katwijksmuseum.nl
'Bomschuit in Beeld';
t/m 14 september 2013.

Het Katwijks Museum presenteert de tentoonstelling 'Bomschuit in Beeld'. Nog niet eerder toonde het museum een zo ruim en gevarieerd overzicht van 19de eeuwse schilderkunst waarbij deze kloeke vissersschuit centraal staat. Ontworpen om van het strand af te varen en daar ook weer te landen, is ze te zien in woeste brandingen, bij het laden en lossen, bij de verkoop van door haar aangevoerde vis en bij het verslepen naar de winterstalling of naar haar noodzakelijke onderhoud. De bomschuit als onlosmakelijk element in de drie-eenheid: visser, schip en zee.

Velen onder de kunstenaars die ten tijde van de kunstenaarskolonie in Katwijk werkten legden deze taferelen vast, onder wie B.J. Blommers, H.W. Jansen, G.A.L. Munthe en J. Toorop, en ieder op geheel eigen wijze.

verzameling die nu voor het eerst te zien is samen met twintig onlangs gerestaureerde topstukken uit de Singer collectie.

De collectie omvat schilderijen, aquarellen en pasteltekeningen van kunstenaars die zich lieten inspireren door het licht, de natuur, de mens en de moderne stad. Er is werk van de wegbereiders van het impressionisme: Johan Barthold Jongkind en Eugène Boudin. De Haagse school is vertegenwoordigd met zee- en strandgezichten van H.W.

Mesdag en Jacob Maris, weidse polderlandschappen van J.H. Weissenbruch en landschappen van Anton Mauve. George Hendrik Breitner en Isaac Israëls hebben in de tentoonstelling een prominente plaats met hun Amsterdamse stadsgezichten en portretten van mondaine vrouwen. Ten slotte zijn er kleurrijke en expressieve werken van avant-gardisten als Jan Toorop, Piet Mondriaan, Jan Sluijters en Kees van Dongen.

Leerdam - Nationaal Glasmuseum
0345 - 614960 / www.nationaalglasmuseum.nl
6 x 10;
t/m 8 oktober 2013.

In de tentoonstelling 6 x 10 hebben zes gerenommeerde gasten uit verschillende vakgebieden zestig objecten uitgekozen uit de vaste collectie. Schrijfster en columniste Tineke Beishuizen, ontwerper Piet Hein Eek, kunsthandelaars Kitty Lameris en Frans Leidelmeijer (bekend van Tussen Kunst en Kitsch), kunsthistorica en publiciste Marjan Unger en couturier Mart Visser hebben een frisse blik geworpen op de collectie. De gastcuratoren zijn gefilmd tijdens hun zoektocht en aan de hand van deze korte film vertellen zij hun persoonlijke verhaal, waarom zij juist deze objecten in hun persoonlijke top tien hebben gezet. De zestig gekozen werken vormen samen met de televisiepresentatie de tentoonstelling 6 x 10.

Maastricht - Bonnefantenmuseum
043-3290157 / www.bonnefanten.nl
De Grote Verandering; Revoluties in de Russische schilderkunst 1895-1917; t/m 11 augustus 2013.

De laatste twintig jaar voor de revolutie van 1917 was een periode van hevige veranderingen in het Tsarenrijk. Een burgerlijke elite verspreidde een verlichtingsgolf door

de nog conservatieve samenleving. In die culturele explosie speelde de schilderkunst een vitale rol.

Helaas is die fascinerende periode in het Westen onvoldoende bekend. Het standaardidee van een ingeslapen kunstwereld, die wakker werd geschud door bijvoorbeeld de impressionisten moet op de schop. Al veel eerder dan de tijd van de 'moderne revolutie' met namen als Malevitsj en Kandinsky kenden Sint-Petersburg en Moskou vernieuwingsgezinde kunstscènes. In dat tumult was geen sprake van één heersend concept, wel van een ongekend levendig debat met vele gezichten.

Dankzij de medewerking van toonaangevende Russische musea als het Tretjakov Museum in Moskou en het Russisch Staats Museum in Sint-Petersburg kunt u de veelzijdige kracht van die periode beleven. Namen als Ilja Masjkov, Vasili Denisov of Natalja

Gontsjarova zijn dan niet zo bekend, maar dat maakt de kennismaking met hun werk alleen maar verrassender. Met deze expositie van meer dan 80 schilderijen, die voor een groot deel niet eerder buiten Rusland waren, wil het Bonnefanten een ontbrekende schakel tussen traditie en vernieuwing in beeld brengen. De Grote Verandering wordt een essentiële schakel in de reeks tentoonstellingen van het Ruslandjaar 2013.

Nuene - Van Gogh Museum Vincentre
040-2839615 /
www.vangoghvillagenuene.nl

Van Goghs Schildersvrienden uit Eindhoven

Ze komen alle vier uit Eindhoven: Dimmen Gestel, Antoon Hermans, Anton Kerssemakers en Willem van de Wakker. Van Gogh leert hen nog beter schilderen. Het worden zijn vrienden en zijn verdienstelijke amateurschilders. In het Vincentre worden 12 kunstwerken van deze vier schildersvrienden getoond. Dit is mogelijk gemaakt door de stichting De Vrienden van Vincent van Gogh & Nuene, samen met het Eindhoven Museum.

Anton Kerssemakers, geboren in Gestel (Eindhoven) op 28 augustus 1846 en overleden in Eindhoven op 6 juli 1924. Was van be-

roep leerlooier, zadelmaker en agent in tabak.

Door toedoen van drogist en verfhandelaar Jantje Baijens ontmoetten Vincent en Anton elkaar in november 1884.

Vincent droeg op dat moment een studie van de Genneper watermolen met zich mee. Vincent had dat werk geschilderd vanuit de tuin van huize Rapenburg en had het daar, ondanks de vrieskou, buiten willen afwerken. Op weg naar huis is Vincent wellicht nog even bij Baijens aangegaan, voordat hij naar het station ging om de trein naar Nuene te nemen.

Baijens moest nog verf naar Anton Kerssemakers brengen en omdat deze in de buurt van het station woonde, stelde hij Vincent voor samen op te lopen. Onderweg vertelde Baijens dat Anton Kerssemakers bezig was met het schilderen van landschappen op de muren van zijn kantoor in plaats van ze te behangen. Of Vincent misschien zin had om kennis met hem te maken. Het moet die eerste keer wonderwel geklikt hebben tussen Anton en Vincent, want diezelfde avond nog maakte Kerssemakers onder Vincent's leiding een stilleven. Aangenomen wordt dat Kerssemakers deel uitmaakte van het 'schildersclubje' die bijeen kwamen in de tekenschool aan de Eindhovense markt en schilderde onder leiding van Vincent. In de werken van Kerssemakers is de stijl en invloed van Vincent zichtbaar aanwezig.

Willem van de Wakker is geboren in Almelo op 17 april 1859 en overlijdt in Nijmegen op 30 april 1927. Begin juli 1884

komt Willem van de Wakker als kostganger in Eindhoven wonen. Hij werkt als telegrafist in het telegraafkantoor aan de Markt. Dit kantoor is evenals de tekenschool onder-

gebracht in het Waaggebouw. Vincent ziet bij drogist Baijens werk van Van de Wakker, dat daarheen is gebracht om ingelijst te worden. "Stuur die man eens naar mij..." had Vincent tegen Jantje Baijens gezegd. En dat gebeurt. De naam van Van de Wakker komt voor op een briefkaart van Vincent aan Anton Kerssemakers. In een interview uit 1927 vertelt Van de Wakker interessante anekdotes over het schilderij De Aardapeleters: Vincent loopt op een avond, na de hele dag geschilderd te hebben, langs het huisje van familie De Groot. Hij schildert daar vaak, en stapt er naar binnen om te rusten. Het gezin zat juist onder de lamp bij elkaar en begon te eten. Spontaan heeft Vincent toen doek, penseel en palet genomen en begon de groep te schilderen.

Antoon Hermans is geboren in Oss op 17 december 1822 en overlijdt in Roermond op 29 augustus 1897. Vincent van Gogh kwam via Baijens' verhandel met amateurschilder Hermans in contact.

Hermans was gefortuneerd, ex-goudsmid, reisde veel en verzamelde kunstvoorwerpen en antiek. Hij was tevens kerkmeester van de Catharina-kerk. Vriend en architect Pierre Cuypers

bouwde voor hem een deftig woonhuis aan de Keizersgracht. Voor de eetzaal ontwierp Vincent composities van de vier seizoenen. Hermans zou deze schilderijen gaan kopiëren en kreeg daarbij aanwijzingen van Vincent. Als antiekhandelaar had Hermans een collectie voorwerpen die Vincent mocht lenen als inspiratiebron voor zijn stillevens. Hermans schilderde graag in een academische stijl en liet veel ingelijst werk veilen voor de armen. Het schilderijtje Koeien in landschap is hier een voorbeeld van.

Dimmen Gestel is geboren in Dirksland op 31 augustus 1862 en overlijdt in Eindhoven op 30 juni 1945. Dimmen Gestel studeerde Tekenen aan de Rijksacademie in Amsterdam toen hij Vincent leerde kennen. Zijn vader bezat steendrukkerij Gestel & Zn in Eindhoven. Van Gogh haalde hier wel eens drukinkt om nog zwarter te schilderen dan met verf. Vincent zag in de drukkerij enkele schilderijen van Dimmen, en vond dat er belofte in zat. Vincent verzocht Dimmens ouders hun zoon eens in Nuenen langs te sturen. En zo werd hij 'leerling' van Van Gogh. Dimmen schilderde, tekende en lithografeerde stillevens, maar vooral landschappen en Brabantse interieurs in de geest van de Haagse School. Ook ontwierp hij veel affiches.

Dimmen heeft in een interview (Mr. Benno J. Stokvis, 'Herinneringen aan Van Gogh', Opgang 01-01-1927, pp 11-14) anekdotes en belangrijke aanvullende informatie prijsgegeven over Van Gogh.

Roermond - Cuypershuis
0475-359 102 /
www.cuypershuisroermond.nl
Cuypers en het Rijksmuseum;
t/m 11 mei 2014.

Met de expositie 'Cuypers en het Rijksmuseum' haakt het Cuypershuis in op de opening van het gerenoveerde Rijksmuseum. Een belangrijk besluit tijdens het renovatieproces is het project 'Verder met Cuypers' geweest, waardoor er veel decoraties en oorspronkelijke ontwerpplannen van architect/ontwerper Pierre Cuypers (1827-1921) zijn teruggebracht in oude glorie. Een bijzondere keuze, want het ontwerp en de bouw van het Rijksmuseum waren aan het eind van de 19de eeuw onderwerp van discussie.

Het Rijksmuseum was bij oplevering in 1885 het grootste gebouw van Nederland en ook één van de duurste, gebouwd op een drassige polder aan de rand van Amsterdam. Volgens ingewijden verkeert het gebouw nu pas in de staat zoals Cuypers het bedacht had, ruim 135 jaar later.

Maar wat had Cuypers dan als ontwerp bedacht? Hoe haalde hij (als katholieke architect) deze prestigieuze opdracht binnen? Hoe is dit magistrale gebouw uiteindelijk door hem gerealiseerd? Deze vragen zullen niet in het Rijksmuseum beantwoord worden, want het gebouw staat in dienst van de kunst en vaderlandse geschiedenis.

De tentoonstelling in het Cuypershuis probeert met unieke, aansprekende en originele ontwerptekeningen en documenten uit o.a. eigen collectie en in bruikleen van het Nederlands Architectuur Instituut / Het Nieuwe Instituut deze vragen te beantwoorden! Interessante anekdotes worden verteld over het Rijksmuseum als 'Gesamtkunstwerk', als symbool, als politiek instrument, als voorbeeld van cultureel onder-

nemerschap en als twistpunt waardoor Koning Willem III niet aanwezig was op de opening. Daarbij wordt de centrale rol van de geboortestad van Cuypers niet vergeten.

Utrecht - Centraal Museum Utrecht
030-2362362 / www.centraalmuseum.nl
Architectuur van Rietveld; Ontwerp en uitvoering;
t/m 11 mei 2014.

De selectie maquettes, tekeningen, foto's en documenten die in deze presentatie te zien is, geeft een kijkje in het ontwerpproces van Utrechts belangrijkste architect: Gerrit Thomas Rietveld.

Maquettes

(bovenste) Schetsmodel van het Rietveld Schröderhuis (kopie naar Rietveld).
(onderste) Gerrit Rietveld, Maquette woonhuis Schenkkan te Amsterdam, ca. 1961.

Franz Marc, *De schepping van de paarden*.

Zwolle - Museum de Fundatie
0572-388188 /
www.museumdefundatie.nl

Van Turner tot Appel; Topstukken uit eigen collectie

De eigen collectie van Museum de Fundatie kent vele grote namen uit meer dan vier eeuwen kunstgeschiedenis. Begin 2010 was het museum wereldnieuws met de ontdekking in de eigen collectie van het schilderij 'Le blute-fin' van Vincent van Gogh. Onder de titel 'Van Turner tot Appel' is ter gelegenheid van de heropening een presentatie van topstukken uit de eigen collectie samengesteld, met werken van schilders als William Turner, Charles-François Daubigny, Vincent van Gogh, Isaac Israëls, Piet Mondriaan, Francis Picabia, Franz Marc, Constant Permeke, Gino Severini, Karel Appel en vele anderen.

Uit de beeldhouwkunstcollectie is werk te zien van onder meer Edgar Degas, Charles Despiau, Alexander Archipenko, John Rådecker, Ossip Zadkine, Marino Marini en Lynn Chadwick. De collectie werd grotendeels bijeengebracht door voormalig Boijmans-directeur Dirk Hannema (1895-1984). Hannema ging in 1958 wonen op Kasteel het Nijenhuis, tussen Heino en Wijhe, en stelde daar zijn kunstcollec-

tie open voor publiek. In 2005 kwam het museum in Zwolle erbij. Tegenwoordig beheert de Fundatie ook de kunstcollectie van de Provincie Overijssel, met daarin de grootste verzameling werken ter wereld van Bauhaus-leerling en meesterportrettist

Paul Citroen. De collectie van Museum de Fundatie wordt voortdurend uitgebreid. Recente aanwinsten zijn *Devant la maison au toit jaune* van Marc Chagall en *Tafel voor de Ridder van de Wanhoop (Verzet)* van Jan Fabre.

Tentoonstellingen uitgebreid beschreven in eerder verschenen uitgaven van 'Rond 1900'

Alkmaar - Museum Alkmaar
072-5489789 / www.stedelijkmuseumalkmaar.nl
Piet en Matthieu Wiegman, Schilders van de Bergense School;
t/m 18 augustus 2013.

Amsterdam - Van Gogh Museum
020-5705200 / www.vangoghmuseum.nl
Van Gogh aan het werk;
t/m 12 januari 2014.

Assen - Drents Museum
0592-377773 / www.drentsmuseum.nl
Martin Monnickendam (1874-1943);
t/m 21 juli 2014.

Amsterdam - Joods Historisch Museum
020-5310380 / www.jhm.nl
Beestenboel; Dieren in de kunst;
t/m 1 september 2013.

's-Gravenhage - Gemeentemuseum
070-3381111 / www.gemeentemuseum.nl
Mondriaan en de Stijl;
t/m 1 januari 2014.

Groningen - Groninger Museum
050-3666555 / www.groningermuseum.nl
Vrouwen van de Revolutie, Rusland 1907-1934, t/m 18 augustus 2013

De collectie Veendorp; Levenswerk van een zorgvuldig verzamelaar;
t/m 19 januari 2014 (verlengd).

Nuenen - Van Gogh Museum Vincentre
040-2839615 / www.vangoghwillagenuenen.nl
Van Aardappel tot app;
t/m 15 november 2013.

Otterlo - Kröller-Müller Museum
0318-591241 / www.kmm.nl
Vincent is back deel II: Land van het licht;
t/m 22 september 2013.

Steenwijk - Instituut Collectie Hildo Krop
Gasthuislaan 2, 8331 MX Steenwijk / www.hil-dokrop.nl
Hildo Krop, stadsbeeldhouwer van Amsterdam; t/m 30 september 2013.

Utrecht - Centraal Museum Utrecht
030-2362362 / www.centraalmuseum.nl
Rietveld en van Baarencollectie; Kunst en vormgeving 1915-1930; t/m 11 mei 2014.

Zwolle - Museum de Fundatie
0572-388188 / www.museumdefundatie.nl
Dans op de Vulkaan; Kunst en leven in de Republiek van Weimar;
t/m 15 september 2013.